

H. BERLIOZAS

FANTASTINĖ SIMFONIJA, op. 14

Apie Berlioza reikėtų rašyti arba labai daug, arba visai nieko. Kaip keliais žodžiais paaiškinti, kodėl šis kompozitorius — vienas didžiausių novatorių muzikos istorijoje — mirė beveik niekieno nesuprastas ir, savo ruožtu, nesuprato kitų (Mocartą jis laikė „įkyriu“, Haidną — „kompozitoriumi vaikams“, Rosinį — „sukčium“, o Listą, savo draugą, „batsiuviu“...)? Kaip trumpai apibūdinti jo kūrybą — tikrą revoliuciją muzikos mene? Kaip keliais sakiniais priminti jo biografiją, pagal kurią galima parašyti ištisą romaną? Tad apsiribokime trumpomis pastabomis apie šią dieną atliekamą kūrinį.

„Fantastinė simfonija“ pirmą kartą nuskambėjo 1830 metų gruodžio 5 dieną Paryžiaus konservatorijoje. Tai autobiografinis kūrinys, įkvėptas kompozitoriaus meilės arių aktorei Ha-rietai Smitson, kurios ranką Berliožas galų gale laimėjo, o vedęs nebuvo laimingas... Daugelis ypatybių skiria simfoniją nuo kitų šio žanro kūrinių, ir visų pirma — tai, kad ji turi smulkia autorius nurodytą programą. Žemiau ją pateikiame.

Jaunas, lakios vaizduotės ir liguistai jautrus muzikantas beviltingai įsimyli ir nevilties ekstazėje nusinuodija opiumu. Narkotiko dozė pasirodo per maža: jis nemiršta, tik užmiega sunkiu miegu, lydimu keisčiausių vizijų. Pojūčiai, jausmai ir atsiminimai jo sudirgintoje sąmonėje pavirsta muzikiniais vaizdais. Netgi mylimoji persikūnija į melodiją, kuri visur jį persekioja.

I. Svajonės, aistros

Jis jaučia neramią dvasinę būklę, neaiškias aistras ir neviltį, nelauktas ir nepagrįstas džiaugsmingas nuotaikas — tai, ką pergyveno, prieš sutikdamas mylimąją; po to prisimena aistringą meilę, kurią ji nelauktai įkvėpė, karštligišką susijaudinimą, nesuvaldomą pavydą, sugrįžusius švelnius jausmus ir paguodą, kurios jis ieškojo religijoje.

II. Balius

Triukšmingoje šventiškoje puotoje jis vėl sutinka mylimąją.

III. Scena laukuose

Vasaros vakaras kaime. Jis girdi du piemenukus, kurie pasikeisdami raliuoja. Sis pastoralinis duetas, rami gamta, švelnaus zefyro sukeltas lapų šlamesys, neseniai atsiradusios vilties prošvaistės gražina jo širdžiai seniai užmirštą poilsį, suteikia vaizduotei džiaugsmingesnių spalvų. Tada vėl pasirodo j i. Širdis nustoja plakusi, o sielą pripildo blogio nujautimas: ar ji neapgaus? Vienas piemenukas vėl groja savo melodiją, o kitas jau nebeatsako... Saulė leidžiasi. .. tolumoje girdisi griautinis. .. vienatvė... tyla. ..

IV. Eisena į bausmės vietą

Jis sapnuoja, kad užmušė savo mylimąją, buvo nuteistas mirti ir dabar vedamas į bausmės vietą. Procesiją lydi maršas — tai niūrus ir rūstus, tai bravūrinis ir iškilmingas. Prislopintus lygius žingsnius keičia neramūs sujudinti šūksniai. Pabaigoje blykstelį paskutinę mintį apie meilę, tačiau ją nutraukia lemtingas smūgis.

V. Sapnas raganų puotos naktį

Jis mato save raganų puotoje tarp visokiausių dvasių, burtininkų ir pabaisų, susirinkusių į jo laidotuves. Keisti garsai, aimanos, šiurpus juokas, šūksniai, kuriems toluoje atsako kiti. Vėl pasigirsta mylimosios meiodija. Dabar ji, praradusi kilnius ir kuklius bruožus, pavirto vulgariu, banaliu, groteskišku šokio motyvu. Tai ji atvyko į raganų puotą. . Triukšmingas riaumojimas ir šūksniai lydi jos pasirodymą, ji prisideda prie pragariškos orgijos... Skamba laidotuvių varpai... . pašaipei *Dies irae* parodija. .. raganų ratelis. . . Ratelis ir *Dies irae* kartu.

„Fantastinę simfoniją“ pratęsė dviems metais vėliau parašyta monodrama skaitovui su orkestru „Lelijas, arba Sugrįžimas į gyvenimą“, abu kūriniai sudaro „Artisto gyvenimo epizodą“. Tačiau monodrama meniškai mažai vertinga, todėl dabar neatliekama. Simfonijos, priešingai, klausomės kaip nesenstančio, jaudinančio savo epochos dokumento. Tai — pirmasis romantiškojo programinio simfonizmo pavyzdys.

A. TAURAGIS

Vilnius, „Vaizdas“. 1974 — 661. T. 3000